

101.1000

Biblioteka Jagiellońska.

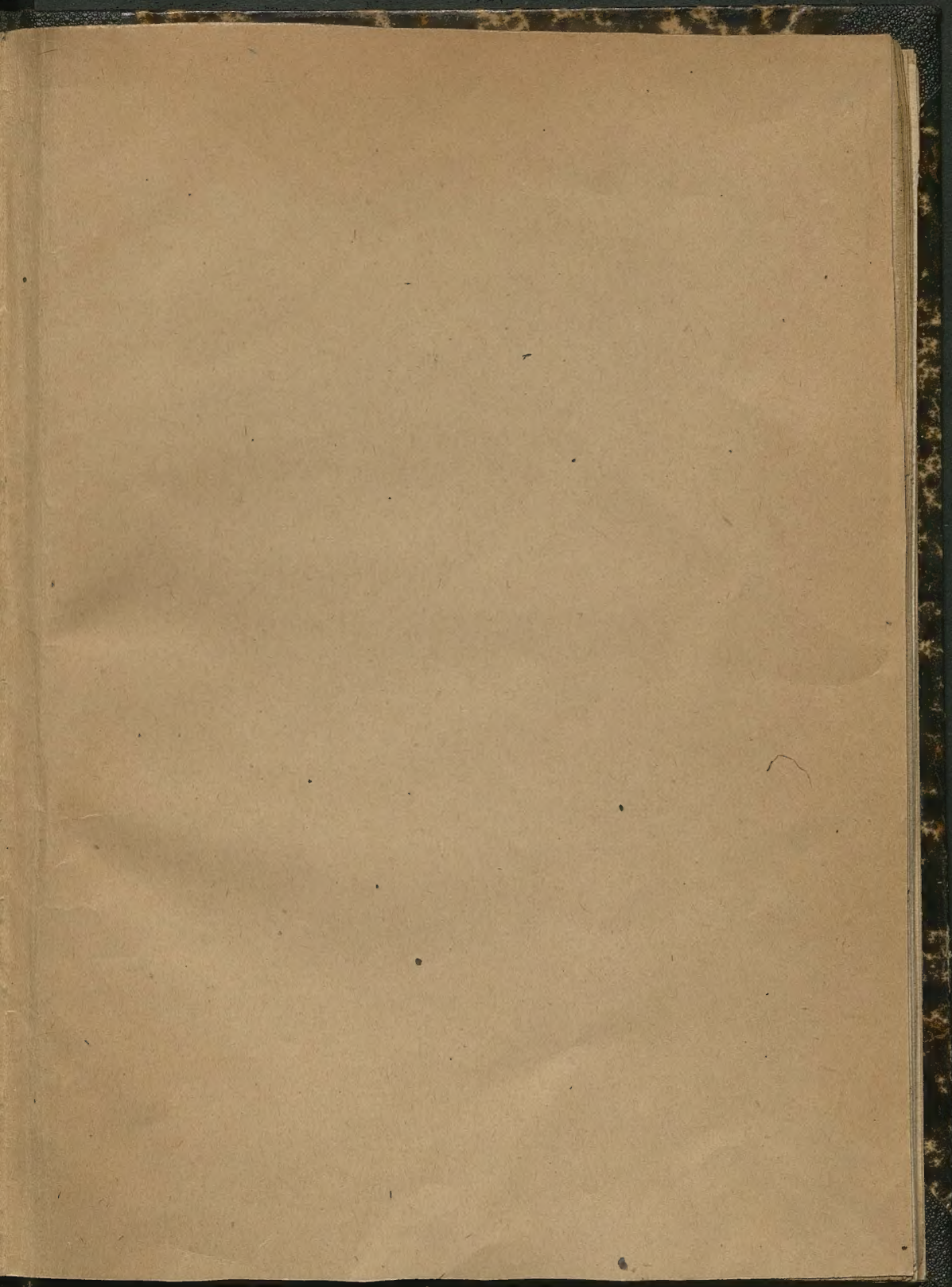
Inc. 109. (Wist. 433)

HC. 14153.

Inc. 109

Inc.
HC.

²⁷
Inc. Qu. 109.

Inc. 109

In presenti libello cōtinen

tur duo singulares et peritiles tractat⁹ quoz primus est
De salute corporis quē edidit excellentissimus ac proba-
tissimus medicine Doctor dñs Guibelmus de saliceto ad
inclitū Alfonsū Aragonie et Sicilie Regem. ¶ Se-
cundus hō tractatus est de salute anime Hūc miro quo-
dam ac diuino magis q̄ humano artificio cōposuit Re-
uerendissimus pater dominus Cardinalis de turre cre-
mata ordinis predicatorū sacrepagine doctor et iūris.

His cōtinentur et alia quādam p̄tē amē 2. D

q. H. 14. 153

¶ Titulus primus horum duorū tractatum.
¶ Ad inclitū alfonsum arragonie et cecilie regē tractat⁹
de salute corpis editus bononie per insignē virum dñm
Guilhelmū de saliceto medicine doctorem famosissimū
Incipit feliciter.

Alus corpis potissime cōsistit in cōseruatōe sanitatis. cō-
 seruatio autē sanitatis in debita cōmensuratōe sex rer. innatū-
 ralium a quib⁹ tota dependet sanitas. vt tercio regni asserit
 Galienus. que sunt Aer. cib⁹ potus sompn⁹ vigilia. Do-
 tus quies. Repletio inanitio. et accidentia anime. Recitō ego Guil-
 helmus de saliceto medicinaliū doctoz studij Bononiensis minim⁹
 ad honorē dei et zelum publice vtilitatis. instante quoq. immo iube-
 re inclito arragoni et cecilie rege. tractatū de salute corporis breuiter
 atq. vt spero non inutiliter scribere adozior. imitādo vesti gia predes-
 cessorū meorū. maxime vero preceptoris olim mei dñi. p. de ruffignano
 nihil ei derogando. sed honorando potius eumq. insequēdo cū addi-
 tionib⁹ multis. Scripsit em tractatū de ea re optimū. et pulchra sunt
 que scribit atq. vtilia. sed generalia satis. ego vero magis ad particu-
 laria descendā. Procedit autē dictus pceptor meus ordinate ad mo-
 dum per certas regulas iuxta numerū sex rer. innaturalium predictarū.
 et nos similiter in his additionib⁹ nostris ita faciemus. suasq. dñi
 regulas et sua verba omnia fideliter prout iacent ad longū recitabim⁹
 et post quālibet regulam quod nostrū est per modum additionū sub-
 iungemus.

¶ Prima igitur sua regula de aere talis est.

Ulamus non sit tanta vis in electione aeris tpe sano siene
tpe epidimico. consultu? tñ est morari in bono et puro aere
semoro a stagnis et locis palustribz q; in srio. Aduertedũ
etia q; pñtiosa res ẽ et male pñe hñe cloacã pñertim feridã
iuxta camerã. inde em pñ causari febris pestilentialis. in quo multi ma
le sciunt curare. **A**dditio. Cõueniens et necessariũ est vt corpora
sana morant in locis in quibz calor nõ sit ita fortis q; hñiditatẽ corporis
in sudore resoluat. Nã talis resolutio facit calorem et spiss exalare. et pñ
terea totũ corp? debilitat et pparat ipm ad egritudines et syncopim.
Similiter nõ debet esse frig? ita in tñsionis vt ex eo corpora cõtrahant
et horripulent. q; tale frigus pparat ad extinctiõem finaliter caloris na
turalis et mortificatiõem membrorũ et corruptiõem digestiõis. **T**er
ra et mñsiones nõ sint humiditatis neq; molles neq; palludinosae ne
q; puluerulente. sed sint inter has dispositiões medie. Igitur si loca fue
rint nimis calida vel frigida. temperent cũ cõtrario. Et si sint pulue
rulenta et sordida cũ aqua talia loca rozãda sunt. vt ex tali rozatiõe tem
peramentũ recipiant. Si pñ sint humida palludinosae aut mollia. mo
randũ est sup solaris et loca alta. et exsiccant loca cũ igne suffumigatiõe
nubz de thure myrra et similibz. Et hoc est q; vult. Ga. in libro regnẽ
capitulo de causis vbi dicit q; omẽ immoderatũ reducit ad moderatũ
tũ p immoderatũ contrariũ. **V**aliones pñ exercitiales si q; coges
retur stare in capõ sic ordinent Tentoria debet multũ separari ab in
uicez. et reuolui porte versus septentrione si est estus. si pñ est hyemis
cõtrario. Et si herbe mali odoris ibi fuerint vel cadauera aut alie res
fetide cõburant. q; ignis remouet oẽm malitiã et fetorem a rebus.

I Scda regula de Cibo et potu.

Tribit isaac in libro viatici. Conservatoz sanitatis stomachi
chũ custodiat. ne cũ cibo sit ei necessari? ipm phibeat. neq;
ei vnq; plus det de cibo vel potu quam digerere valeat.
Questiũ em fuit a Galieno que nã esset medicina pfectior. q; respõdit
abstinẽtia. Que est duplex. vniuersalis videlicet et particularis. vni
uersalis vt hõ totaliter abstineat a cibo et potu donec appetit? sensibili
liter vel rõnabiliter confortet. Et dico rõnabiliter. aliqui em cõtingit
q; a calore fundi stomachi in ieiunio fumi et vapores resoluunt impes
dientes orificiũ stomachi vbi viget viri? appetitiua. et causant ibi res
pletõez sue saturitatẽ fantastica. vñ sumpto pauco cibo fumi deponũ
tur et viri? appetitiua confortat. Ecce ppter hanc cãm nõ est bonũ ultra
modũ ieiunare. q; stomachus exinanit? attrahit sibi ab omibz mẽbris
diuersos humores q; corrũpuit in ea et sunt cause multaz egritudinũ.
vt ait Gal. Sed particularis abstinẽtia est abstinere a rebz similibz
cõplexioni. sicut coletic? ab allio pipere. et vino forti. ceterisq; rebz cal
lidis et siccs. flegmatic? a rebz flegmaticis. et cñs. Rõ aut quare antiq;
iussit tã par comedere est vt calor naturalis dominet rei digestibili
Nã si in cõmestione passiuũ pñ dominet actiuo. generat fastidiũ qd est
magis pparamentũ ad sanguine corrũpendũ. et ad malos humores et

morbos generandum

Aditio. In mensuratio cibi et potus oportet considerare quantitate, qualitate, consuetudine, et regione. De his duobus ultimis ait auctor cennali. i. ca. de eo quod comeditur et bibitur. Regiones habent proprias naturas et usus sunt res extrarodem et in hoc experimentum vincit rodem. Dicit etiam ibidem. Est namque cibum qui solet comedi in quo existit aliquod nocumentum melior cibo bono non visitato. Recordatur ipso. scilicet particula amphorisi noni dicens. Ex multo tempore consueta, et si fuerint deteriora insueris, minus molestare consueverunt. Et iterum in alio amphorismo. Affuerit assuetos ferre labores, et si fuerint senes debiles fortibus iune multo facilius ferunt. Præterea regio frigida melius et cum minori lesione sustinet errores comedendi et bibendi quam regio calida, eo quod natura in regione frigida fortior est quam in calida et ventres calidiores et omnia interiora in regionibus frigidis. De quibus ait ipso. prima particula amphorisi morum. Quæ res vere et diuine calidissimi sunt natura. Sicut dicitur de regione. ubi. Naturas cibi et potus taliter mensurari debet ne stomachus ventris aut ipso cum tria tensione grauentur. Qualitas primo mensuratur per saporem. unde Avicenna. li. i. ca. de eo quod comeditur et bibitur. Nutritius melius est quod melius sapit dummodo bone fuerit subiectione. Secundo ex cogitatione complexionis et compositionis ei qui regitur, quia si fuerit complexionis calide et compositionis rare, regatur cum calido, habente aliquam viscositatem moderato usu. Sicut enim augmentatur et confortatur sicut simile, dummodo visus sit temperatus. Si vero non sit temperatus facit suus simile furere. Et quod dictum est de vno genere complexionis et compositionis intellige de omnibus alijs.

¶ Tertia regula de somno et vigilia.

Non est bonum immediate somno propter prædictum dormire. Si vero dormiendi est, tunc parum dormiat, et longe a prandio. Alioquin sequetur capitis dolor, indigestio stomachi, et reuma. Ergo dormire coactus remota zona et calidamentis primo per dimidiam horam super latum dextrum quiescat, et per aliam dimidiam super sinistrum, donec hora finiat et non amplius ob eam prædictam. Et scire quod dormitio ante prædictum macilentum reddat corpus, quia humiditatem eius exsiccat, sed post refectorem impinguat. Qui liberatur per se refectorem semper teneat in tempore dormitionis caput eleuatum et pectus, ne cibum redundans ad officium stomachi ipsum aggrauet et per consequens caput et membra spiritualia inde ledantur. Ad ditio. Quamuis somnus diurnus vituperetur nocturnus vero sit naturalis et a philosophis approbatus, si tamen hoc nocte vigilauerit propter causas commode potest dormire in die, maxime si fuerit consuetus. Nam consuetudo in talibus malitiam remouet. Præterea somnus debite habitus aufert dolores et alitudinem acquisitam ex labore et vigilijs et impinguat corpus, maxime cum tempore fuerit temperatus. Si vero prelixus et nimis fuerit reddat corpus lassum et pigrum et superfluitatibus plenum.

¶ Quarta regula de motu et quiete.

Scirore q duplex est motus siue exercitiū scz temperatū seu equa
le quod toti corpi prestat calorem temperatū siue equalem. i. nō exce
dente. et tale exercitiū in splendi de z quiete viuētibz abū precu
pare dī. Nā pīpm calor natura mouet a centro ad circūferētiā et ex
citāt in toto corpe. q aditū per calorem acquisitū ex pte exercitiū hūi
ditates supfluas sub quibus latitabat in toto corpore cōsumit. quibz
cōsumptis ipse calor naturalis fit acutior ad digestionem celebrandā
Ecce q vtile est tale exercitiū p quod etiam corpus humanū a me
dicinis laxatiuis excusatur. si fiat quomodo z qn oportet. Aliud est
exercitiū ineguale seu intemperatū. illud prestat toti corpi calorem
inequale id est excedente et in fine infirigidat et explicat. Cuius ratio
est quia per ipm multū cōsumitur de calido et humido naturali. et
ita debilitat virtutem naturalem in membris. que prius in calido et hu
mido cōsistit. ut ait pbs. Tale igitur exercitiū non cōpetit in regimē
ne sanitatis. Si tñ per errorem cōtingit subtrahi debet de cibo. et
addi de potu. eo q potus facilius digeritur q̄ cibis. vt patet in vi
toribus. Quod tamē intellige de tali potu qui simul est cibus et pot
et nō de aqua que est potus tantū. Ipsa em aqua post tale exercitiū
esset venenū scdm Auicennam. extinguendo scz calorem et ipm mor
tificā lo in membris principalibus que sūt. cor. epas. cerebrū. Aduer
tendū tamen p exercitiū equale frequentius debet fieri in hieme et in
vere q̄ in autumno vel estate eo q̄ superfluitate plus abundat in
illis t̄pibz. q̄ etiā in estate z autūno multa fit cōsumptio hūiditatis
a calore aeris z a p̄tione pororum. nec tācū comedit in illis t̄pibz sicut
in hieme et in vere. Nō tñ excludo qn tūc debeat vti exercitio equalē
sed nō ita frequēter sicut alijs duobz t̄pibz. rationibz adiunctis.
Alditio. Cōcordat alimāfor. li. iij. ca. de mēsuratōe motus. vbi
dic̄ q̄ mor̄ modicis an cōmestione excitādo calorem z remouendo
supfluitates a corpe pparat stomachum ad recipiendū cibū cū auis
ditate et ipm digerendū. et ideo an cōmestione est sanitatis cōserua
tiuis. sed post cōmestione q̄ facit calorem naturalem ad exterū exclare
spūa debilitā lo. p̄stā viā p̄tutes naturales et digestionē corrūpit. z
in hoc est infirmitatis generatiū. Suauis p̄o et debilis et paruis
et tard⁹ et cur⁹ post cōmestione adiuvat ad meliorem et citiorem descē
sum cibi ad fundum stomachi. Hoc etiā vult Auicenna. primo cas
none capitulo de eo qd comedit et bibit.

Quinta regula de repletionē et inanitionē

Ante f̄atur ad mēsam quānū possibile est supfluitates p̄cedēt
digestiōis expellant. ne fiat cōmixtiō puri cū impuro. neue stomachi
et intestinoz prius cōturbet. Et in Aristotē q̄ntuor sunt cause mul
taz et triū dīnū scz diuersitas ferculoz. plōgatio mēse. indebita ma
ficatio. et nim⁹ ac frequēs pot⁹ in mēsa. Pr̄mo qñ variā comedū
tur fercula tūc. i. san p̄mū est durioris digestiōis mediū aut facili
tert̄ū p̄o mēdioris. z sic fit altricatio cibarioz. vñ variū diuersitas
generant humores. et natura multū laborat digerēdo. Secūdo in plō

garde mēse p̄mū q̄q̄ pus d̄igerit et in feces vertit q̄ vltimū inel
piat d̄igeri. et tūc d̄igestū trahit indigestū ad ip̄m ep̄ar q̄ est princeps
ps op̄er̄ et coe⁹ nature. Tercio necessaria est p̄fecta epulaz mastica
tio. Natura em̄ dentes ordinauit vt cōterent cibū atq̄ mollificēt an
teq̄ ad locū d̄igestiōis videlicet ad stōmachū trāsmittat. Quip̄o nō
perit epulas suis dentibz p̄fecte masticaō is naturā sui corp̄is mul
tū defraudat. sibiq̄ multas ac varias p̄parat passiones. Hinc ē q̄ vos
races et gulosi sepe numero egrorāt. raroq̄ vel nunq̄ ad maturā pue
ritate senectute. Quarto nimis ac frequēs pot⁹ impedit d̄igestiōē quē
admodū si p̄fundere aquā olle bullienti impedit et⁹ feruorem Semel
tū in die comedere esset audabile quo ad aliquos vt sunt pingues et
stegmatici b̄ntes meat⁹ l̄atos. secus p̄o est de colericis macris. calis
d̄isq̄ et siccis corpibz b̄ntibus meat⁹ striccos. vt ait Aulcen. Et lat
tem si bis comedēdū ē. sit p̄aena modica in om̄i t̄pe Et aut in die
comedere om̄ino fugiēdū est Jurraillō Qui semel ē iuss⁹. q̄bis vlt⁹.
bestia q̄ plus Et q̄ anhiit vob⁹ q̄ infirmi mouit et repletōe nimia
pauca p̄o ex ieiunio vltinatioe. Jurraillō. Excessus facim⁹. s̄ nos
annosq̄ voram⁹ Et aueat aut cōseruatoz sanitatz in q̄cunq̄ resectōe
comedere vsq̄ ad sacietatē. q̄ valde nocua est tal⁹ comestio in q̄ nō
sensit aliq̄s loc⁹ vacu⁹ in stōmacho Sylla deterior q̄ temperamētū
egredit et in stōmacho natat. Surge q̄ de mēsa cū aliq̄li elurie que
mor sublat⁹ epulis euanesceat Et si aliq̄ die excessum fuerit tūc seq̄
ti die comedat et bibat famelice. ne fastidius genere⁹. Additio
Balnei est de ḡnere repletōis Nā si fuerit tepi dū et fiat post resectōez
cū cibū d̄igest⁹ est in stōmacho corp⁹ impinguat Et etiā de ḡnere ina
nitiōis Nā si fiat an̄ resectōem seu corpe inuito. et hoc est post oēm
d̄igestiōē. et post mūdificatōem d̄igestiōis et vr̄ine. et sit calidū susa
ficiēter. et in eo hō sudauerit. et fricatōem in eo multā sustinuerit. cor
pus extenuat et desiccat. mag⁹ aut si in eo dormierit Qd̄ b̄z in regu
la Semel tū in die comedere audabile ē. Eōcordat Gal. in de inge
nio sanitatz dices q̄ ois hō san⁹ inter diē et noctē ad minus semel. et
ad pl⁹ bis. manescit et vespe comedere d̄z S̄z qd̄ meli⁹ et temperari⁹
oibz hoibz existit ē vna die comedere semel et hoc circa meridiem et
post tertiā. et alia die bis an̄ tertiā videlicet et in vespis. et sic cōtinu
are hāc alternatiuā. et in hoc cōueniūt oēs p̄fici S̄z comedere semel
corpibz mag⁹ extenuat⁹ vt colericis vel melacolicis incōueniēs ē et in
utile valde Colericis p̄pter nimia acuitatē q̄ resoluit humiditatē sub
stātiālē et sudorē Melacolicis p̄pter debilitatē p̄tur naturāli et calo
ris etiā q̄ p̄pter crudelitātē mēbroz v̄etocōsumunt. Quoz virt⁹ debi⁹
multū cibū vnicavice sumptū d̄igerere et reificare nō p̄nt Comedat
ergo melancolicus bis in die et p̄orū qualibet hora.

Septima regula de accidentibus anime.

Scitote insup⁹ q̄ gaudiū nimū nimiaq̄z ira pariformiter euitari de
bēt. Nā cito appet̄ eoz mala et pernitiōsa imp̄ssio Additio. Ve
pult alimāz ca. de cōseruatiōe sanitatz Gaudiū p̄parū qd̄ fit cū pui⁹

sione et non subito excitat naturā et confortat oēs p̄tutes aīales et natu
 rales et spūs adiūuat sanos ad oēs actōes meli⁹ et nobili⁹ faciēdas
 p̄ hoc bonū ē oīb⁹ hoīb⁹ nisi indigētib⁹ minoratōe carnis. qz gau
 diū multiplicat carnē in corpe et hūiditatē. Baudū p̄ qd subito et
 abiqz p̄uisione fit. qz subito inducit euētatōez in spūalib⁹ et calore xpi
 stete circa cor facit sp̄m et calozē ex alare absqz reditu ad cor. et sic sus
 bitū mortē inducit. Gra p̄o inflāmādo sp̄m et calozē in corde si pseue
 rauerit inflāmat cor et mēbra et facit possidere febrē. et sp̄cialit si hō
 fuerit calide nature. p̄pterea tales p̄cipue abstiere dñt. Hñtes āt cor
 frigidū et cōplexione frigidā cōfortat. nisi nimia et cōtinua fuerit nī
 mīsqz pseuerauerit. vñ talib⁹ aliqui vtilis ēēset. Ampli⁹ nimia cura
 tristitia et sollicitudo carnē et spūs dīminuūt et sanūt hoīez melāco
 licū et immobilē. oēs qz opatōes aīales et naturales dirimunt ac des
 truunt. Et idō hō q̄ san⁹ viuere desiderat d̄z eas vitare p̄posse nisi
 dū inēdit minozare carnē et hūiditatē corpi v̄ dictū est. et per car
 nem multiplicatā timet ne infirmitates incurrat.

Ultima regula de quattuor anni temporibus.

Bseruāda sūt q̄ttuor anni tpa q̄ sūt ver. estas. autū⁹. et hi
 ems. V̄ter incipit in medio martij durās vsqz ad mediū iulij
 nij et calidū et humi dū aereū. et in eo ē gēminatio sanguis
 eo q̄ ē tpare nature. Vñ in eo tpe expedit comedere pullos gallinas
 rñ. turtures. oua forbilia. et lactuca cū aceto. lac capri num. et p̄sces
 aspratiles cōditas cū sp̄etib⁹ aromaticis. Et nullū tps apri⁹ ē fleubo
 thomi exsudori medicinis laxatiuis et ceteris purgamentis. Nā q̄cqd
 erroris medicine ex cura vel fleubothomia in alijs tpi b⁹ accidit. hoc
 tps v̄s suo tpa mēto et sua nobilitate restaurat. Estas incipit in me
 dio iunij durās vsqz ad mediū septēbr̄. et ē calida et sicca ignea. In
 q̄ tpe excitat q̄dā humor q̄ d̄z colera rubea. Quare cauēdū ē ab omni
 eo qd ē calide et sicce nature ab esu et potōe calidis. et a nimia saturē
 tate p̄cipue in h̄ tpe ne extinguat calor natural⁹. Comedat q̄cqd fue
 rit frigide et humide nature. vt carnes vituline cū aceto. cucurbite
 et pulli saginati ex farina oz de acea. et fructib⁹ acetosis. V̄ter
 atur et mor⁹ siue exercitiū nimū. et balnea modice fiat. Autū⁹ inci
 pit in medio septēbr̄ durās vsqz ad mediū decēbr̄. Frigid⁹ ē et sic
 cus terre. in q̄ gñat colera nigra. melācolia. V̄trēdū ē reb⁹ calidis sz
 et humide nature. vt sunt pulli agni. v̄ue dulces. vinū vet⁹ et subtile
 et sili b⁹. Exercitiū in h̄ tpe et balnea et purgatiōes magis p̄mittūt q̄
 in estate. Hiems incipit in medio decēbr̄ durās vsqz ad mediū mar
 tij. Frigida ē et humida aq̄a. in q̄ tpe gñat flegma. V̄tendū ē fr̄
 calidis et sicce nature. vt pulli colūbaz. et arietū carnes et assature et
 v̄niuersa p̄ingua. sic. nuces. vinū rufū optimū. et clera. Abstineat
 a solutiōe v̄tr̄ et fleubothomia nisi necessitate v̄gēte. Exercitiū mo
 deratū in h̄ tpe plurimū comedat. Nec habui q̄ dicere de regimie sa
 nitate a radicib⁹ p̄hice p̄tate sumpta. aduers⁹ q̄ si q̄sqz voler arguere

31
H
garrul⁹ ille erit pot⁹ q⁹ disputaret. Ea q⁹ si cui⁹ e⁹ dicit⁹ i⁹ oleo. san⁹
pfecto z loq⁹uo tpe viu⁹et Sin min⁹. n⁹ medice. n⁹o c⁹rtin. edicie. sz
stulticie sz ino⁹bedic⁹ie sz sue neq⁹u⁹g⁹ie e⁹st⁹nt at. **Ad d⁹it⁹ie.** Que
si in oib⁹ ob⁹suare nolunt. q⁹ ad aliq⁹ salt⁹id fer⁹ at. Ea em q⁹nto n. eli⁹
p⁹osiusq⁹ ob⁹seruauerint. tato melior e⁹ p⁹eciosior e⁹q⁹ sanitat⁹e m⁹u⁹io
rem se necutem et vitam longior⁹e formentur.

¶ Particula scda huius op⁹s.

**De p⁹ostic⁹ seu p⁹u⁹lione future p⁹egritudin⁹e ex signis antecede⁹
tib⁹. et de cōsilio p⁹eseruariuo ab eisdem egritudinib⁹.**

**Salut⁹e corp⁹is duo p⁹ncipalit⁹ req⁹u⁹it. sex c⁹ueniēte e⁹rdierio
sex rez inatu⁹ aliū d⁹ q⁹statim dixim⁹. Aliū e⁹ p⁹utdere p⁹ signa
sup⁹ futura egritudinē ne eueniat: aut absq⁹ for⁹ti lesio eueni
at cū q⁹ p⁹intracatū salut⁹e corp⁹is seu cōp⁹u⁹ardis sanitat⁹e fatiem⁹. Nā
hec scda p⁹a e⁹ valde vtil⁹ i regimie sanitat⁹e z i em⁹ e⁹pariēte q⁹ depēdet
ex fūto. vt vultipo. in p⁹logo p⁹ostic⁹e. H⁹at si dolor cap⁹it⁹ v⁹lem⁹g⁹
nea for⁹z z m⁹āsiu⁹ fuerit cauēcū e⁹ ne humores ad oculos descēdāt z d⁹
latatē pupillā z generet⁹ i oculo seu oculi maculas melas seu relā aut
c⁹raracā. Et si cū medicinis modificatis cap⁹it⁹ z alterant⁹ melā d⁹
spolitōez p⁹ut d⁹er⁹ n⁹ poterit recurrat ad capitulū p⁹pe egritudinis.**

Sal⁹e f⁹ciat si p⁹seueras aut mlt⁹ fuerit z for⁹z. or⁹z texturā p⁹redie
vicinā Provideat cū solutis for⁹ti oc vomitis Facies q⁹z infirmi cū
for⁹ti aceto in q⁹ mētast⁹ sit decoctū fricari d⁹ z comestio minuenda
ac subtrah⁹ ta A vino p⁹erea oino abstinere. gargaris mis⁹fricari entib⁹
purgarōib⁹ z sternutatōib⁹ v⁹ d⁹z paties. Ton⁹ f⁹o corp⁹ib⁹ salt⁹ mlt⁹
tus z d⁹u p⁹manēs spāsiuū p⁹ostic⁹ car In h⁹ cāu for⁹ti euacuare cēue
nit corp⁹ z rotat⁹fric⁹ care z calefacere: z regimē oino subtilia z n⁹e
sticias for⁹ti calefacientes administrare. Stupor z mēbrez debilitas in
aliq⁹ p⁹te p⁹redie paralisi in Subtrah⁹ dū e⁹ regimen cū ista ceperi n⁹ ap
parere. z cū medicis calefacientib⁹ q⁹ fatiāt ad paralisi p⁹u⁹idēcū Ru
bedofacie z ocl⁹z atq⁹ manifestatio venaz i ip⁹s z descēsus lachria
rū. z ipotēti a parietēdi lūis claritatē si ista affuerint cū for⁹ti d⁹olere cap
pit⁹z fricet⁹z p⁹ostic⁹ car Provideat cū ista cōd⁹et⁹ cor⁹z cū oleo ro
saceo mixto cū aceto z cū fleuor⁹thomia vene cap⁹it⁹ z basilice. z cū
medicia colerā mūdif⁹ cāte vt e⁹ medicina fetā ex ses monia. alec. mira
bolanis citris z siliib⁹ v⁹ cū alia medicina man⁹z tpara z min⁹ p⁹iclos
sa vt e⁹ medicina fetā ex tamarindis māna cast⁹afistula succo resaz z
silia. **In cub⁹ z p⁹ex** si p⁹seuerēt z for⁹tes fuer⁹nt epilētiā p⁹edunt.
Provideat cū for⁹ti medicina z modif⁹ car d⁹efetā ex pillu⁹ feti d⁹ie z ex
melle seq⁹letico v⁹ cōposito dato cū er plo aq⁹ decoctōis isepi aperio.
achori caparum et peonie. et aliquando cum tiriaca.

Tristitia absq⁹ manifestā cā diu p⁹manē p⁹u⁹llamitas atq⁹ rior⁹
z cordis malignitas atq⁹ despacio melā colia p⁹car Succurrat cū his
q⁹ dicēt⁹ in ea. d⁹ melā colia: z accip⁹ f⁹ melā colia p⁹egritudie n⁹ p⁹hu
more. **Sitra** z furoz cū stabilitate p⁹seuerauerit z tpe multū cōti
nuauerit manā p⁹cat Succurrēdū e⁹ cū reb⁹ p⁹ferētib⁹ ad manā z de
moniacā passionem. Cum aliq⁹s circa oculos quasi mulcas velare

vel in circuitu eorum que aspirant fumum aut vaporem videntur. principia
descensionis aque ad oculos inuinit. Proinde est cum medicinis huius ca-
pituli seque aque descensionis ad oculos. **Cataracta** et corizior si frequen-
ter euenierint et pseuerauerint. tunc mendum est neptis vel alina vel passi-
ones pulmones eueniant. Ideo in breui succurrendum est cum medicinis
suo capitulo. **Sudor multus** atque pleurans absque causa mani-
festa corporis signum est repletioem. **Uti** ipocras quarta particula ampho-
rismi. **Sudor multus** et somno absque manifesta causa factus significat
quod corpus plurimum videtur nutrimento. si vero cibum non accipit hoc
facit significat quod euacuatio indiget. Subueniat cum abstinentia aut
fleuor homia. Si autem sudor fetidus fuerit. tunc febris vicina significat
Subueniendum est cum rebus medicamentis coleram. **Tremor cordis**
frequens preterit mortem subitaneam. **Cum** fleuor homia et ventris solutio
succurrat. et specialiter cum rebus mouentibus humores adustus et melanz
colicis venenosos. ut sunt polipos. sene. epithimati elebo. nigz. et similia.
Repletio supflua et nimia timores Omoproteo passionis id est
emissionis sanguinis cum vomitu stomachi in futuro preter timorem appo-
plexie et mortis subitaneae affert. Statim cum fleuor homia succurrat.
Sensuum perurbatio ac motuum debilitatio si cum repletionem fuerit futuram
nutriat. appoplexiam Succurrendum est cum fleuor homia purgatione et
gargarismo. **Struunt** si in dextro latere sit apud costas posteriores. id
est apud costas imperfectas et curuas. et punctura atque tectio epatis signi-
ficat lesionem. Subueniat prout in capitulo de egritudine epatis.
Facies et palpebre si inflatae fuerint idropisim et caceliam signifi-
cat. **Caceli** autem mala habitudine procedens idropisim. **Egestio plus**
tincta solito iterum significat. Si fuerit alba sicut egestio canis
significat iterum. tunc cum opilarione. que deopilaria requirit.
Egestionem si quidem indigestionem significat et malum in stomacho et
epate dispositionem. vel modificationem malorum humorum excurrentium in ve-
nis. seu cursum humorum ex venis ad intestina mediantibus mesentericis que
continuant cum sima vel coactione epatis et intestinis. **Mollis**
egestio faciens aut adustione aut puncturam dissenteriam demonstrat fluu-
iam. **Succurrat** cum medicatiuo et alteratiuo colere ut sunt mi-
rabolan. cicut. et similia. **Puritus** autem futurus remoroidas signifi-
cat. specialiter si puritus ille fuerit absque causa verum in loco exstitit.
Urina fetida a putrefactione in epate et venis significat et quod se. eue-
nire debet seu ulceratio in vesica aut vasa ventalia. et hoc per puncturam
loci distinguit. **Glucardor** diu pseuerans vesicam et ventera pu-
stulis hereditatibus. **Lassitudo** et dissolutio membrorum cum destruc-
tione appetitus febris significat futuram. **Quando** aliquid sentit pun-
cturam per totum corpus ad modum acuset cum hoc habuerit extensiones abs-
que voluntate significat semper postulas subitanea. Succurrat cum fleuor
homia et ventris solutio. **Somno** continuo sub cute cum ardore et
aliqua ex parte febris interpolata significat. Succurrendum est cum
modificatione. **Fractio** membrorum cum dissolutione absque causa extrin-

seca et cū obumbratōe vīsus et oīm sensuū et debilitate appetit⁹ feb⁹ continua significat. Cū fleuborhomia succurrat statim anteq⁹ supue⁹ niant. Destructio appetit⁹ et nausea colicā innuit. Succurrendū cū elisterio somno et abstinentia. Vultus rubor faciei cū obscuritate et an⁹ helitus angustia. et vocis raucedo lepra incipiente iā accidere timere fatiūt. Succurrat statim cū medicatiuis adustoz et alteratōis vt sūt medicine elebo. nigri. polipo. sene. epithi. et similibz. Similiter quando quis pruritū sicū habuerit p totū corpus et cū hoc senserit puncturas ad modū acis et formidarōes quas dā p totū corpus. et fatiē cū oculis obfuscatā habuerit. lepra futurā significat. Succurrat velociter vt supra. cū rebz conferrentibz ad leprā ne cōpositio cū mala cōplexiōe firmetur. Si in vere squinantia multos inuadat repletōem significat et multiplicatōem male materie. Succurrat cū fleuborhomia et ventositate. ventris solutōe. abstinentia. et gargarisimis facta cū rob nūcū et moris et similibz. ¶ Lungz in hyeme apoplexia paralisis et similes egri tudines fuerint multiplicare significat repletōem ex mareria frigida multiplicata peccato aeris corrupti p nimia humiditatem. Remoueat materia subito et cōtinue cū pillulis fetidis et similibz cū fermentationibz et abstinentia a cibo et potu. ¶ Quādo medic⁹ estate re dispositōem aeris cōsiderauerit et viderit q multaeuenerūt plume. nubes quoqz et pluuiarū multitudo die ac nocte pluerauerit. ac meridionales multi venti exflauerint. vel aer etiā ita quierus fuerit vt non moueatur. et cū hoc etiā meridionalis ventus turbid⁹ existit. aerē pestiferū p caliditate multiplicatā. cū humido significat. Succurratur prout in sequenti tractatu docebitur.

¶ Particula tertia et finalis totius operis.

¶ De cōsilio pseruatiuo et curatiuo cōtra pestilentia variolos morbillos ignē perficū et apostemata subito interficiētia.

Ariditū pestilēiale est duplex pseruatiuū et curatiuum. Preseruatiuū etiā duplex. dietale et medicinale. De quibus oīmibz sed prius de regimine dietali sex rerū innaturaliū predictarū seruato ordine tractabim⁹. ¶ Primo. Aer corruptus fetidus vel infect⁹ cūteat pro posse. Dom⁹ sit septētrionalis pot⁹ qz australis. Camera sit in ede non inferior reumatica neqz etiā superior. Tpe turbido et nebuloso nō est bonū ire p villam. sed cū aliquo occurrat pari infra domū in qua sint pauci. ¶ Scōdo. Carnes grosse et viscosae emittent. et pisces p posse. et acrumina vt cepe et allea et hmoi. De cepe tū cū aceto aliquādo parū sumat. qz generat humore corrodentē venam vt vult Auicē. in. ij. et hoc sit raro. Fiant salsamenta et potagia cū aceto et succo citri et aceto se et spetiebz temperat. dimittēdo piper et mltū acuta. Dia dultia dimittat. p posse maxie qz excedūt in dulcedine. qz generat humore viscosum vt ait Galien⁹. Fruct⁹ oēs vitri dñe nisi acetosi vt cerasa acra et malogranata. Sz loco fructuū vtrā vno coelari coriādi pparati siue cōfecti. et hec est medicina solēis q nullo

ipe debet omni ut vult Auicenna in scdo. Et vtriusque dicit aceto.
vri in cibo et poru tpe pestilentie et nocuenti ipsius assecratio. a tota
em qualitate resistit hmoi corruptioni. Potius sit vinu albu claru pol
litum et mediocris saporis seu pontici. non rubeum. neq. fumosum. et
potius eligat vetus q. nouum. q. magis exsiccat. et nouu non est co
plere digestu. Limphet vinu aqua cocta in frigidata. Bibere aliquan
do in mane et paru de bona maluesia vel aliquo vino pontico vtile est
cu vigeret calor. naturales spūs multiplicando et supfluitates exsiccat.
Tercio. Somnus diurnus reprobat in hoc tpe. post prandiu salu
tem. Et si dormiendum est. hoc sit parum et tarde a comestione re
motu corriga et caltriametis. et capite et collo bene eleuatis. a frigore p
cauendo. **Quarto.** Tpe epidimie exercitiu fugiendu est in aere
discoopto. q. plus attrahit de aere infecto. sed tantum pmittit exer
citiu aliqual in aere recluso habitatiois seu domus stomacho ieiuno. et
p^o laudat qes quas exercitiu in h tpe. **Quinto.** Repletio saturitas
ebrietas ingurgitatio multiplicatio ferculoz. plonatio mese quauis
omni tpe sint mala. pessima tñ i tpe pestilentie. Inanitiō pēipue in h tpe
mala. Expurgare cerebrū p nares et palatu et corp^o euacuare ab oibz
supfluitatibz est bonu qntu plus est possibile. **Sexto.** Coit^o ira et
nimiu gaudiu similiter euident. et balneam si in extremitatibz. Corp^o
ra em illa sunt pestilentie disposita a quibz fit magna resolutio. vt ho
mine ab uteres coitu vel fluentes in balneis. et qui calefiunt labore vel
magna ira. Et hec sint de sex rebz immaturalibz. et de pseruatio dietali
Medicina. Pseruatiua sumat bis in septimana de bona tyria
ca. ad quantitate fabe cu vino albo aquarico vel lymphato. vel cu aq
acetose qd melius est. Vel sumat puluis factus de radice tormentilla.
Vel pul. seu pill. formate ab auicen. et rasihermen. Recipe aloecico
trini. 3. i. mirre. croci. an. 3. semis. cu vino fiant et cu vino sumunt ad
quantitate. 3. i. vel cu sirupo acetoso vel sirupo de ribesyl aqua mete
Dicat et est vix q. omnis ho frequenter vtens his pillulis specialiter
in principio pestilentie euadet ea et non incurrit. Valent em he pillu
leq. resoluunt et exsiccant et sunt sine cura. et eaz vsus frequentet qz
nunq. fuit inuenta medicina copare ei. nec ta laudabilis et experta. et
sumant semel bis vel ter in septimana. Lapis bezar valet contra omne
venenu. valet etia bolus armenicus sumptus cu aceto vel aqua frigi
da in parua quantitate. similiter et terra sygillata. Electuariu dyares
valens ad timorosos tristes furiosos debiliu spirituu. cordiacis sinco
pffantibz conualescentibz coueniens reliqueas humor. nociuoz et cibi
corrupti venenosi poteter expellens a peste epidimiali et aere veneno
so necnon a febrili corruptione pseruat. **Cura.** Si vero morbus
pestifer euenerit. aut est febris sola. vel cu apostemate Si est febris so
la. et venter non est laxus puocet cu suppositoio vel clisteri post si
at feueborthomia de basilica. et parua quia in talibz virtus est debilis
et materia multu mala. et quadoq. no multa Et dieta teneatur vt in
ocuti quantu ad cibū et porū Vtrūtamēlicet in parua quantitate fies

Quentius debet cum aliquo confortari propter deperditionem spiritus
 cuius aliter periret appetitum et illi qui vilitate sunt in comede do
 euadunt et viuunt vt ait auicen. in. ii. ij. Non debet patiens sustinere
 sitim sed in potu aliquid acetosum admisceatur. vt est vinum mala
 granator. sirupus deribes. aqua acetose. succus limenium vel succus
 citri. Laueatur a forti medicina. quia frequenter tales per fluxum ven
 tris moriuntur. Sed castia stularthamarindi reub. violc. prima et qua
 doq. clisteria possunt administrari. Semper medicus habeat mentē
 ad confortandum cor et illud pro alio remedio non postponatur. Lenso
 retur ergo cum episthymatibus ad extra. et cum sirupis et alijs medica
 minibus ad intra. in quibus omnibus sit infirigidatio et odoramentū
 vt sunt acetositas citri et pomor. et granata acetosa. campo. sandalis
 et similia. Electuarium dicitur hos de quo supra loquutum est admini
 strar. quia valde confortat. Valer. etiam trislandali et diareodon abba
 tis. Pauperes vero sumant succaram rosaceam cum aqua frigida et mos
 dico aque rosacee. Abstineat patiens in balneo et potu aque calide et tā
 q. ab initio mortali quia multiplicat pestilentiam et calidū accidentale
 ac humidum et appetitum deicit speciemq. exalare facit. Similiter
 abstineat ab usu brodioz carniū habentium caliditatem et humiditas
 rem actu. nisi illa brodia rectificata fuerint cum agrestia vino de granatis
 aceto et similibus. Si autem cum febre est apostema. tunc fiat fletiborbo
 miascōm exigentiam loci vbi sentitur dolor. Super locum apostema
 tis non ponatur tritacea. quia ipsa pellit venenum manente se. et sic faceret
 apostema profundari. Apostemata nūq. debet repercuti. et ideo supra nō
 ponatur acetum. morella. plantago. et huiusmodi. sed ponantur attri
 ctia et maturatoria emplastra. Si vero esset ignis plicus in quo non ap
 pareret tumor magnus. sed nigredo et cōbustio et cito dilataratur. fiat em
 plastrum tale. Recipe malis granatoz acetosoz quantū volueris. frangā
 tur et cum aceto coquantur. postea bene terantur. et totū extendatur.
 super pannum vel alutam. et desuper applicetur postq. apostema rui
 tumerit. quia non est presentis speculationis. quod cumq. sit illud. ma
 nuū chirurgicā dimittratur.

Explicit opus scriptum de salute corporis editū. Bononie p dñm
 Guibelmū de salicero medicine doctorem solēniss. mss.
 Incipit tractatus qui intitlatur salus anime alias stabilimentum
 fidei catholice. editus per reuerendissimum patrem dominum Cardin
 alem de rureceremata ordinis predicatorum eximium sacre pagine do
 ctorem. Et diuiditur in septem particulas scilicet in quibus sunt septem ratio
 nes seu argumenta eff. acissima veritate huius fidei stabilitia.

Argumentum primum.

Deet nos diuina scriptura. et cōsonat naturalis ratio ac mora
 lis doctrina q. non est credendū omni spiritui. Et item q.
 qui cito credit leui s. fit corde eccle. xviij. Ideoq. amone
 mur probare spūs an ex deo sint. Proinde quo incōprehē
 sibiliora atq. altiora s. que pponuntur credenda. eo efficaciora debent

pag. 109.

esse argumēta quibus illa credi oporteat. Hinc xp̄s docet trinitatē
in diuinis atq; unitatem cōsistere: asserensq; esse filiū dei et xp̄m in
lege promissum ac pphetis. et sacrificia sacramentaq; nouam legem
cōdens: nō exegit a nobis vt solis ac nudis verbis suis crederemus.
sed varijs multisq; modis probauit se vera docere atq; asserere per
opa miraculosa et sup̄naturalia que fecit. de quibus dixit: Opera q̄
dedit mihi pater p̄bent testimoniū de me. Joh. x. Et rursum eodē
ca. Si mihi nō creditis operib⁹ credite. Itemq; Si nō fatis opera
patri mei nolite credere mihi. Et iterū. Si opa nō fecisset in illis que
nullus alius fecit. peccatū nō haberet. Jo. i. s. Unde et ip̄i aduersa
rii xp̄i infelices iudei stimulantē inuidia dicebāt: Quid facimus: q̄
hic hō multa signa facit. Jo. ii. Alioq; in loco quidā eorum dicebāt:
Xp̄s cū venerit nūq̄d plura signa faciet q̄ q̄ facit. Jo. 7. Illud q̄ in pri
mis se re cōuenit q̄ sicut hoīes vniuersi vni⁹ eiusdēq; sunt sp̄etui ita
ad vni⁹ eandēq; beatitudinē suē ad eundē vltimū finē saluificus
sunt creati. Hec autem beatitudo nō est sed a terrenalibus voluptas
quā p̄dus in suo alcohano machomet⁹ repromisit in paradiso ter
restris habendā: sed est clara et p̄fecta visio deitatis fructus ineffabilis
ter delitiosa ac plenarie cōtēntiū et quietatiua om̄is desiderij mē
tis create in paradiso celesti eternaliter possidēda. quā in euangelio
xp̄s docuit et repromisit. eiusq; euāgeliste atq; apostoli p̄dicauerūt
Quemadmodū q̄ totū gen⁹ humanū ad hanc beatitudinē et finē
vltimū saluificū est creatū: sit oim̄ fidelū atq; electorū. oportet esse
vni⁹ et eandē fidē qua credant deū esse oim̄ creatorē iudicē ac remys
neratorē Et sunt hęc fides ab exordio mūdi a cūctis electis obseruata
Que tñ p̄ temporū successiones creuit et paulatim magis magisque ex
plicata fuit. In sup̄ q̄ beatitudine tāta priuatū fuit gen⁹ hūanū pri
morū transgressione parētum. atq; p̄ xp̄m ad eandē beatitudinē fue
rat reparandū. Itaq; a mūdi principio necessariū fuit ad salutē habē
re fidē xp̄i explicite vel implicite. Que fides quia de sup̄naturalib⁹
est. per naturales nō potuit rōnes p̄bāri. sed pederenti manifesta
est hoībus. Primo quidē p̄ reuelatōes diuinas. per angelicas allo
cutōes. p̄ apparitōes sup̄nas factas sanctis patriarchis atq; p̄ phe
tis qui fuerūt a mūdi principio vsq; ad moysen. Deinde plen⁹ facte
sunt moysi ac pphetis veteris testamenti. et per eos manifestate sunt
fidelib⁹ ceteris. Inter ea vt scirem⁹ talia diuinū esse reuelata vris
p̄cipuis attestatus est oim̄p̄s deus verbis doctris varijs et predi
cationib⁹ eorūndē p̄ copiosa et p̄clara miracula tāq; per sup̄natu
ralia testimoniā et argumēta diuina que sunt tāq; sigilla oim̄poten
tis dei scripturis et verbis sanctorū mirabiliter appensa. In talib⁹
enī vt pulchre ait Hilari⁹ que sup̄a naturā sūt soli deo de se ip̄so cre
dendū est. Itaq; fides ista vocat catholica. i. cōmunis siue generā
lis. gñaliter enī inhesit cūctis dei electis a mūdi exordio tpeq; euā
gelice legis fuit p̄ vniuersum mundum p̄dicata diffusa ac recepta

Habuit quoque ab ipso mundi principio miracula signaque gloriosa.
Nempe in abel iusto sacrificante deo apparuit signum quod venit ignis
desursum sacrifici a eius consumens. Nam ubi translatio nostra habet. Res
spectit deus ad abel et ad munera eius. Be. 4. Aliam translationem habet. In illa
mauit super abel et super munera eius. Signum quod posuit deus in cain. transla-
tatio enoch in paradysum. generale diluvium. magna stupendaque fuisse mi-
racula. Porro post diluvium sanctis patribus Noe Sem Abraham Isaac
Jacob. et alijs multis frequenter ac generose apparuit et mirabilia re-
xit. Tandem per moysen in egipto multa magnaque deus fecit prodigia.
per que sua plebs israelitica ab egiptiorum servitute durissima liberauit
deosque eorum impotentes et vanos abscondit. Consequenter pro per moysen
legem dedit populo suo in monte sinai non sine magnis multisque signis
prodigijs atque miraculis. Et quis miracula per moysen facta satis ab-
sconderet legem mosaica esse divinitus datam. nihilominus postea per ioseph
fuit aliosque iudices prophetas ac patriarchas durare legem moysi quam pluri-
mum fecit deus magna gloriosaque miracula. et maiora quam per moysen facta
erant. Quare enim et quasi tubere ioseph sol et luna steterunt in medio ce-
li immobiles spatio diei unius. Josue. 10. Sicut isaias dominum invocante
sol retrocessit spatio. x. horarum. et plangata fuit dies illa per horas. 20.
Isaie. 38. Denique et potentes et gloriosi fuerint belias et belise et
discipulus. liber regum describit. Et veniunt donec ad christi adventum
habuit populus iudeorum certis temporibus sub lege mosaica tunc currite san-
ctos prophetas aut dei amicos. signaque quoque antequam miracula. Unde
gloriantes cantabant. Quanta audivimus et cognovimus et presens nostrum
annuntiaverunt nobis. Et fuit quondam populus ille multis donis ac prius
legibus divinitus adornatus et precuectis populi multipliciter sublimatus.
Porro a tempore illo quo christus mundo apparere et illi populo predicare est dispo-
nitus. neminem habuerunt de plebe sua facientem miracula. nisi ipsum met
dominum iesum. et discipulos eius. Quicunque crucifixissent eiusque apostolos
et discipulos abiecissent. ablata sunt eis universa supernaturalia bene-
ficia dei et privilegia consueta gratia prophetie et miraculorum: immo et
tunc privati sunt templo et urbe regno et sacerdotio. sunt que in presentem
mundum agi dispersi capri oppressi et cunctis hominibus miserabiliores ef-
fecti. Omnis quoque excellentia illa veteris aetatis miraculorum privilegiorum
et divinum carismatum discipulis christi abundantissime est collata. et per
ipsos ad populum credentem translata.

Argumentum secundum.

Quia ea que per ipsum operatus est christus suffragantur ad euangelice legis
et fidei sancte probationem. tam ex eis miraculis atque doctrinis pau-
ci iudeorum fuisse conversi. et qui ex illis converterebant paulo post christo
capto et crucifixo ita fuerunt turbati territi et deiecti quod a sua fide pari-
ter convenerunt. nec christum confiteri. nec eorum iudeis apparere audebant
quousque dominus iesus post suam resurrectionem ipsis frequenter atque evidenter

apparuit et in eorū p̄sentia aſcēdit motu p̄prio in celū sanctiq; angeli
eis viſibiliter apparebāt ac loquebant. Sicq; quinquageſimo die
poſt ſuā reſurrectōem xp̄s in viſibili ſigno miſit et inſudit glorioſa
apoſtolis et q̄buſdā alijs ſidelib; ſp̄m̄ ſanctū. q̄ repente corda eorū dī
uini amoris ardore vehemētiffime inſtāmauit. om̄iq; virtute reple
uit ex alto. totiq; quoq; ſacre ſcripture notiā abundātiffime inſpira
uit. et om̄i lingua p̄ ſciam dedit. gr̄am etiā p̄phetie efficiatāq; ſignorū.
Itaq; beatiffimi illi ap̄l̄ de ſup̄ cōfirmati vñcti ſuccenſi ſubito part
ter eruperūt de ſuo cōclauī. ſublatāq; om̄i formidine p̄dicarūt iudeis
feruētiffime atq; firmiſſime. conſtātiffimeq; atq; intrepide affirmā
runt. Jeſum nazarenū eſſe regem meſſiā in lege p̄miſſum ac p̄phetā.
Et q̄uis in veteri lege pluri mi ſancti multa magnāq; fecere miracu
la. tamē in euāgelica lege innumerabiliter plures multe pluraz ma
iora miracula ſigna et p̄dicia perpetrarūt. quēadmodū ſacre atq;
autēctice conſeſſantur hiſtorie.

¶ Argumentum tertium.

¶ Et. quodea que in euāgelica credim⁹ lege ſcim⁹ a ſanctis pro
phetis ac patriarchis in lege nature. maxime p̄o in lege ſcripta mo
ſaica ante tot ſecula eſſe p̄nūtiāta p̄ſci gurata et deſcripta. Nempe
de xp̄i aduētū incarnationē et natiuitate ex virgine glorioſa moiſes in
ſuis libris. dauid in p̄ſ. ſalomon in cāntico. iſaias in multis capitulis
ieremias zacharias. aggeus copioſe et clare p̄phetarūt. De loco quo
q; natiuitatis xp̄i p̄phetā michas. De certo p̄o ſui aduētus tpe vā
ricinar⁹ eſt daniel. De ei⁹ p̄ſſiōe iſaias. dauid. ieremias. osee. et alij
ſunt p̄locuti. Sed et de p̄a ei⁹ deitate ſupradicti p̄phete clariſſime
conſcripſerūt. Que om̄ia eruditis in lege et p̄phetis certiffime con
ſtant. et in alijs tum p̄ alios tū per nos edicta tractatib; ſunt p̄bata.

¶ Argumentum quartum.

¶ Et iſta tā diuina ac finalis derelictio iudeorū q̄ olim erāt peculi
aris et cariffim⁹ dei ppl̄s. Et quādo per idolatriā ac alijs modis tē
pore veteris teſtamētī. grauiter offenderūt cōuenerūt caſtigari a deo
per q̄tēs idolatras quorū poteſtati tradebant interdū. per vi. p. viij.
quādoq; p̄ annos. xviij. aut. xx. tandē per annos. xl. Cumq; peccat
ſent grauiſſime tpe ieremie p̄phete. et ante p̄ idolorū culturā et p̄ph
etaz ac iuſtorū perſecutōem atq; occaſionē p̄ adulteria trāſgreſſionēq;
legis in augurijs ſortilegijs diuinationib; et magicis artib;. traditi
ſunt hoſtibus ſuis. trāſlati et capti per annos. lxx. Interea tñ miſſi
ſunt eis multi ſancti p̄phete et viri dei ad conſolandū et inſtruendū
eos qui et liberatōem eorū futurā determinare p̄nūnti auerunt. Sz
poſt q̄ xp̄s ab eis occiſus eſt. ei⁹q; diſcipuli ab ip̄is oppreſſi et dei
cti ſunt nec penitere aut credere voluerunt. traditi ſunt manib; ro
manorū et crudeliſſime deuſtati occiſi venūdati capti et p̄ mūdū dī
ſperſi vſq; in plēna per tot cētēnaria annorū. vrpote plus q̄ p̄ annos
b ij

D.cccc. Nec interim habuerūt pphetas neq; miracula. nec templū
nec regē. nec sacerdotiū. nec ppiā terrā. Et hec omnia de eoz infidelit
tate derelictōe desolatōe captiuitate induratōe obstinatione et misē
rijs a pphetis scim⁹ esse p̄dicata. omnia quoq; dilectōis et acceptatōis
dei circa hoies signa. cūcra dona p̄uilegia carismata miracula oliz
eis cōcessa ad populū xpianū copiosissime nouim⁹ esse trāsata. Et
hui⁹ q̄z intuitu argumētū cōuersi sunt sepenūero plurimū iudeoz ⁊
q̄dā eoz q̄ttidie conuertunt. Nisi em̄ iaz multo enormiorib⁹ essent in
uoluti sceleribus quam antea vnq̄. non tam diu neq; tam maxime
essent a deo sp̄riti derelicti posthabiti. p̄sertim cum nec interim colu
erunt. idola dieq; ac nocte clament ad deū pro consolatōe.

Quinti argumenti prima pars

I.Omī miraculo per xpm et suos discipulos facto maius et p̄stan
tius erat miraculū totius mundi cōuersio ad tam arduissimā euā
gelicā legem et incōprehensibilem si dē sine violentia et armis. sine
eloquentia a sturijis calliditatib; que humanis aut magicis artibus
ad p̄dicationes et miracula paucorū et pauperū xpi discipulorum.
Quāuis em̄ tam plurima et maxima regna a fide xpi corruerint. p̄
sertim per violentiam sarracenorū temporū quoq; atq; hominū ma
litiā et gentibus. vt asia affrica egiptus terra promissionis caldea ⁊
regna persaz atq; medoz palestina siria. mltā quoq; alia. hec tamē
regna omnia multis annis fuerunt xpiane religionis cultu ornata.
Testes sunt veteres approbatae historie. testes doctores scriptoresq;
plurimi testis et ip̄e doctrine vulgore et vite sanctimoniā prestans
beatus Jeronimus asserens in eo quē scribit aduersus helindium tra
ctatu. q̄ suo tpe totus in xpm credebat mundus.

Argumenti quinti secunda pars

I.Est. q̄ ab exordio p̄dicationis euangelice legis plebs xpiana ha
buit persecutōes et impugnatōes acerrimas valdeq; multas ab im
peratoribus regibus et tyrannis. a iudeis a phisab hereticis. et ra
men inter hec omnia penalia mala. xpiana religio magis magisq; ex
creuit atq; p̄ualuit. et non nisi ope et virtute diuina et per excessa ac
p̄dara miracula. Sepissimē namq; visum est in vnus martiris oc
cissione deum tot et tanta ostēdisse prodigia q̄. xx. xxx. aut. xl. milia
incredulorū cōuertebant. Postea vero p̄pter assidua p̄buloz atq;
enormia grādiāq; xpianorū scelera p̄missi sunt sarraceni et alij fidei
bus aliquādo p̄ualere.

Argumentum sextum.

I.Est veritas atq; certitudo verborū legis n̄stri dñi iesu. q̄ ait.
Celi et terra transibunt. verba autē mea non transibunt. Lu. 21. Et
ite. Amen dico vobis donec trāseat celū et terra tota vnū aut vnū
aper nō preteribit de lege donec omnia fiant. Matth. 5. Nempe vt
ait p̄allegat⁹ Jeronimus Vndeciesatiunt vt i p̄is quoq; vera

dicentibus non credatur. Ecce ita veraces fatiuntur ut eis in omnibus pre-
stetur iudex. Ultra autem de alijs et de seipso predixit dominus iesus. ut po-
retherosolimitana destructioem iudaicam delationem suam a discipulo
traditionem. captionem. illusionem. flagellationem. crucifixionem. mortem.
resurrectionem. ascensionem. spiritus sancti missionem. aduentumque suum in
ultimum generale iudicium. Que omnia preter hoc solui ultimum quod adhuc
futurum penderet coram illis ac vera fuisse certum atque indubitatum est. Restat
igitur ut qui tot actum predicta ab eo futura. fecit esse preterita de hoc
vno quod superest non sit aliquo pacto metiturus. Quo enim metitur
veritas. aut quomodo facta dicitur compensare omnipotentia non valebit. Quo
modo inquam qui maiora fecit minora facere non poterit. Nam si qui
dem est iudicatum ad mortem. mortuumque resurgere a mortuis. quod vivum
iudicare vivos et mortuos. Nam est hominem celos ascendere. ad de-
xtram sedere virtutis dei. angelis imperare et toti celo. quod e celis descen-
dere et solos homines demonesque iudicare.

¶ Argumentum septimum.

¶ Est perfectio euangelice legis et sanctitas vite quam christus sanctorum
omni sanctissimus in euangelio docuit. Perfectioem namque et sanctitatem
constituit in seruati pura et plena deitatis dilectione. Dedit quoque au-
xilia aptissima perueniendi ad talem dei dilectionem. docendo omnia illa
vitari ac deferri que sunt impedimenta spiritalis profectus et incrementi
diuini amoris. ut sunt temporales diuitie. carnales delitiae. mundani ho-
nores. proprietas libertas. impatientia. rancor. inuidia. torpor. otium.
negligentia. gula. Et breuiter exemplo et verbis docuit primum
et priuatum amorem extinguere. deumque toto diligere corde et seipsum
pure in deo ita ut omnia illa amplectamur et acceptemus que nobis ac-
commoda sunt ad complacendum altissimo ad presertimendum in caritate et
gratia eius. omnesque virtute ad delendum nostra peccata. ad satisfaciendum
pro eis atque ad conformandum nos per posse sue sanctissime passioni.
Sicque in omni aduersitate tribulatione iniuria paupertate castigationeque
corporis gloriemur. in omni correptione correctione. aspernatione derisione
velut in omnibus diuitijs gratulemur. omnipotentique regramur
Odicentes nos diligamus persequentibus benefaciamus nec malum red-
damus pro malo. sed potius in bono malo vincamus. Nostra bonitate
caritate pietate humilitate patientia mansuetudine beneficentia. aliorum
malitia inuidia crudelitate superbiam impatientiam rancidiam iniuriam
superemus et extirpare conemur. Ecce habes ex christi euangelio omne
offitium medium scilicet et perfectum. de quibus et a tullio et a beato ambrosio
in libro officiorum scriptum est. Legimus enim in euangelio adolefcenti cui
dam dixisse dominum. Si vis ad vitam ingredi. serua mandata. Dixit ille.
Quid? Iesus autem ait illi. Non homicidium facies non adulterabis. non
furtum facies. non falsum testimonium dices. honora patrem et matrem et
diliges proximum sicut teipsum. Nec sunt media officia quibus aliqd deest

Dixit illi adoleſcens. Oia beatus diuini a iunetute mea. Et de omnia
bona tua erod a pauperibus. et habebis theſaurum in celo. et veni et ſequere
me. Et ſupra habes ſcriptum vbi diligendos inimicos et orandos
dum dicit pro calumniantibus et perſequentibus nos et benedicere
maledicentes. Hoc nos facere debemus ſi velimus perfecti eſſe ſicut
pater noſter qui eſt in celis. Qui ſuper bonos et malos ſolem iubet
radios ſuos effundere. et pluuiam et rores terras vniuerſas ſi ne vlla
diſcretio pingueſcere. Hoc eſt ergo perfecti officium quod car. hoſtoma
dixerunt greci. quo corrigunt que aliquos defectus potuerunt habere. vt ait
beatus Ambroſius. Et ecce qui ſta perfecta euangelij conſilia adimpleuerunt
fulgent miraculis. clarum ſignis. et exaudiunt copioſe a deo atque a car
riſmatibus ſpiritaliter replent. Quareque ſupra dicta perfecti atque excel
lenti obſeruauerunt. raro clarioribus fulſere miraculis. non ſolum in vita
ſua et morte. ſed et poſt mortem et quod ex implozauerunt ſuffragia celitus
exaudiri ſunt. Talis abſcondit deus eſſe ſuos amicos dilectiſſimos. ad
eorum poſtulatōes fatiens magnanimitas atque innumerabilia ſigna at
que miracula. Ipiſ roſcantibus immutauit motum celeſtium corporum. mor
tuos ſuſcitauit quod plurimos. et a ſtultitate cecos claudos ſurdos mu
tos fecit videntes ambulantes audientes loquentes. leproſos quoque et
alios irremediabilibus egritudinibus laborantes curauit. Non docuit ipſus
in euangelio vſeclerare et perſeque in alchorano ſuo machometus quod
deus reddat malum pro malo eaſdemque iniurias moleſtias leſiones in
ferat alijs quod patiuntur ab illis. Nec eos etiam qui vlciscuntur iuſtificar
deus pro ſua opera miraculoſa. ſicut nec in lege machometi tales vni
miraculis claruerunt. Poſtremo eſt ea que credimus ſeorſum accepta
valde ſine incomprehenſibilia et miranda immo interdum irrationabi
lia aliquibus videantur. cum diuina compoſant ac inuicem compant. at
que cum ſuis artibus et rationibus aſſumunt tunc plane inueniunt pul
cherrimam huius conſexionem. erronabiliſſima eſſe. ac mutuo ſapientiſſime
concordare. Hunc ergo nunc pariter aſas deoreferam omnes qui de teſ
nebris nos vocare eſt dignatus in admirabile lumine ſuum. quod deluminescit
dei ad lucem beatificę viſiōis nos ſimul dignetur perducere. ad laudes
et gloriam nominis ſui in eternum benedicti. Amen.

BIBLIOTHECA
UNIV. LIBELI
CRACOVENSIS

Explicit tractatus de ſalu
te anime. Editus per reuerendiſſimum patrem dñm Card
nalem de turre cremata ordinis predicatorum. eximius ſa
cre pagine profeſſores. Anno dñi. M. cccc. xcv. Impreſ
ſum Lypzic per Baccalariū wolfgangū de Bonaco.

Bibl. Jag.

